

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО НАУКИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕТО И ИЗКУСТВОТА
Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

Десислава Дачева Начева

**Българските детски телевизионни предавания
и интегрирането им в предучилищното образование**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за придобиване на
образователна и научна степен „доктор“
Професионално направление 1.2. Педагогика, „Медийна педагогика“

Научен ръководител: проф. дн Божидар Ангелов

София, 2020

В настоящия дисертационен труд се разглеждат както отделните жанрови форми, специфики и проявления на детските телевизионни предавания, така и взаимодействието на децата с телевизията и нейното влияние върху развитието на детската психика, знания и умения.

Трудът е с обем 286 страници, от които 177 страници са текст-изложение и 109 страници приложения. Структурата му включва увод, три глави, изводи и препоръки, заключение. Библиографията включва 153 заглавия, от които 140 на кирилица и 13 на латиница. Включени са 16 приложения – 14 карти за наблюдение на изследваните телевизии, въпросник за анкети-интервюта с деца, въпросник за анкети-интервюта с педагози и интервюта с представители на Българска национална телевизия. В дисертационния труд присъстват 3 фигури, 5 графики и 7 таблици.

Дисертационният труд е представен в следното съдържание:

Увод

Първа глава. Децата и телевизията

1. Медийна педагогика и медийна грамотност
2. Психологични и физиологични особености на децата от предучилищна възраст и мястото на телевизията в живота им
3. Образователни стандарти в предучилищното образование и употребата на медийни продукти в учебния процес
4. Тенденции при излъчването на продукция за деца по българските телевизии. Жанрови особености на детските предавания
 - 4.1. Анимационни филми и сериали
 - 4.2. Игрални филми и сериали
 - 4.3. Образователни предавания с водещи
 - 4.4. Телевизионен и куклен театър

- 4.5. Документални филми, фестивали и концерти
- 4.6. Български детски предавания
- 5. Приказките в света на децата и приказките на телевизионния екран
- 6. Процесът на създаване на детско предаване

Втора глава. Детските предавания на телевизионния екран (Сравнително изследване на 12 български телевизии)

- 1. Преглед на телевизионните предавания
- 2. Жанрови особености
- 3. Основни теми, конфликти, послания
- 4. Герои, драматургия, музика, цветове и декори
- 5. Произход
- 6. Програмиране

Трета глава. Интегриране на български детски предавания в предучилищното образование

- 1. Експериментално изследване в детската градина
 - 1.1. Български език и литература
 - 1.2. Математика
 - 1.3. Околен свят (социален)
 - 1.4. Околен свят (природен)
 - 1.5. Изобразително изкуство
 - 1.6. Музика
 - 1.7. Конструирание и технологии
 - 1.8. Физическа култура
- 2. Проучване с деца, педагози и представители на телевизиите

Изводи и препоръки

Заклучение

Литература

Приложение 1: Карта за наблюдение – БНТ 1

Приложение 2: Карта за наблюдение – БНТ 2

Приложение 3: Карта за наблюдение – БНТ 4

Приложение 4: Карта за наблюдение – Б ТВ

Приложение 5: Карта за наблюдение – bTV ACTION

Приложение 6: Карта за наблюдение – bTV CINEMA

Приложение 7: Карта за наблюдение – bTV COMEDY

Приложение 8: Карта за наблюдение – НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ

Приложение 9: Карта за наблюдение – KINONOVA

Приложение 10: Карта за наблюдение – ЕКИДС

Приложение 11: Карта за наблюдение – ЕВРОКОМ

Приложение 12: Карта за наблюдение – ВТК

Приложение 13 А и 13 Б: Карти за наблюдение (7+ и 12+)

Приложение 14: Въпроси от анкета-интервю с деца

Приложение 15: Въпроси от анкета-интервю с педагози

Приложение 16 А и 16 Б: Интервюта с представители на БНТ

Кратко изложение на дисертационния труд

Увод

В уводната част на дисертационния труд са описани темата на изследването и основанията за избора ѝ, главните цели и задачи, които се поставят и методите за изпълнението им. Не е пропуснато дефинирането и на актуалната значимост на труда.

Личните основания на докторанта за провеждане на изследването са наблюденията от дългогодишния опит в сферата на предучилищното образование и обучението на деца от предучилищна възраст. При употребата на видео материали в учебните занимания, както на български, така и на английски език, децата се включват с повече желание и постигат по-добри резултати. Проблемът е, че наличието на такива материали на български език на свободен достъп е ограничено, за разлика от огромното им количество на английски език.

Въпреки че навлизането на новите технологии във всяка сфера на човешката дейност измества фокуса от телевизията като възпитателно и образователно средство към останалите дигитално-медийни стимули за обучение на подрастващите, темата на настоящия труд е значима спрямо най-малките деца, тъй като голяма част от тях все още ежедневно се възползват от телевизионната продукция, която пресъздават в свободните игри с връстниците от детската градина. Те често носят в учебното заведение играчки герои от любимите филми и сериали и ги включват в игрите си.

Проблемна ориентация на изследването

Основанията за това изследване са:

1. Нарастващите възможности за взаимодействие на децата с всички медийни продукти и тенденцията в последните години за включването им във всички нива на образованието.

2. Употребата от педагозите на телевизионни предавания във времето на свободни игри на децата, а не като част от образователния процес.

3. Съществуването на някои тревожни явления, свързани с агресията и насилието сред подрастващите.

4. Важното място на телевизията и телевизионните приказки във възпитанието на децата и за тяхното израстване като личности.

5. Терапевтичните и интеграционни възможности на телевизионните приказки.

Цели на изследването

1. Да се установи мястото на телевизията в живота на децата от предучилищна възраст в съвременната информационна среда и да се разкрие и изясни взаимодействието им с детските телевизионни предавания и по този начин взаимодействието им с околния свят, като се определи как телевизията може да влияе върху израстването им като личности с индивидуален характер, ценности и интереси и доколко може да произвежда модели на поведение.

2. Да се определи отношението на българските телевизионни медии към децата и доколко детските предавания са застъпени в програмните им схеми, като се установи по какъв начин отделните телевизионни жанрове могат да въздействат върху познавателните и психическите възприятия на децата вкъщи и в детската градина.

3. Да се създаде модел на детско предаване, което да е съобразено с особеностите на децата от предучилищна възраст и което да може да се интегрира в образователния процес.

Задачи на изследването

1. Да се прецени до каква степен българските детски предавания са част от програмните схеми на българските телевизии и дали детските при-

казки са предпочитан от тях жанр като стратегия за ефективно влияние върху детската психика.

2. Да се характеризират жанровите и драматургични особености на предаванията за деца на телевизионния екран. Да се определи какви са посланията и ценностите, които се опитват да предадат на децата.

3. Да се установи дали интегрирането на детски телевизионни предавания в предучилищното образование повишава интереса, концентрацията и постиженията на децата до седемгодишна възраст.

4. Да се оцени отношението на педагози от различни детски градини към детските телевизионни предавания и да се определи доколко те ги употребяват в учебния процес.

5. Да се изведат критерии за качествена телевизионна продукция, по които да се създаде модел на детско предаване.

Обект на изследването

Обектът на изследването са детските телевизионни предавания, излъчвани по българските телевизии като фактор при възпитанието и образованието на децата от предучилищна възраст.

Предмет на изследването

Предметът на изследването е ролята на детските предавания на телевизионния екран, в частност българските и приказните предавания, техните социални, психически и образователни влияния върху децата от предучилищна възраст и интегрирането им в предучилищното образование.

Хипотези на изследването

1. Предполага се, че българските телевизии излъчват недостатъчно български детски предавания, но се стремят да излъчват приказки или предавания с приказни елементи, които да заемат важно място във възпитанието на децата от предучилищна възраст.

2. Предполага се, че влиянието на телевизията върху децата от предучилищна възраст все още е голямо и интегрирането на български детски телевизионни предавания в образователния процес подпомага педагога при обучението и възпитанието им.

Методи, етапи и участници в изследването

1. Наблюдение, провеждано ежедневно в продължение на 100 дни.

Изследването на телевизиите се осъществява на три периода: от 29 януари 2018 г до 4 февруари 2018 г, от 1 септември до 1 ноември 2018 и от 1 ноември до 1 декември 2019 г., за да се реализира сравнително изследване на определените 12 телевизионни канала. Извършва се ежедневен скрийнинг на предаванията за деца и се анализира продуктът, който телевизиите предлагат. Данните се въвеждат в карти за наблюдение, в които се описва програмирането, жанровете, героите, съдържанието, основните теми и послания, произхода и създателите.

Тези периоди за мониторинг са избрани с определена цел. Първият период дава обща представа за седмичното разпределение на детските предавания по изследваните телевизии в обикновена работна и учебна седмица. Вторият период, който е и основен, цели да обхване част от лятната ваканция на децата и първите месеци след нея, за да покаже разликите в излъчването на детски предавания в тези периоди. Третият период е контролен, за да се установи дали се наблюдава развитие или застой при излъчванията.

2. Експеримент под формата на педагогически ситуации, проведен в експериментални и контролни групи от две детски градини – Частна детска градина „Малки стъпки“, ул. „Проф. арх. Станчо Белковски“ 1 и Детска градина 177 „Лютиче“, ул. Витиня 100. Изследването при децата е в периода май 2018 – февруари 2020 г. Изнесени са педагогически ситуации по

всички образователни направления, като в експерименталните групи са интегрирани български детски предавания.

3. *Проведени са анкети-интервюта с 250 деца на 3-7 годишна възраст от двете изследвани детски градини, като се обсъждат въпроси за телевизията в живота им.*

4. *Проведени са анкети-интервюта с 50 педагози от 5 софийски детски градини: ЧДГ „Малки стъпки“, ДГ 177 „Лютиче“, ДГ 103 „Патиланско царство“, ДГ 141 „Славейкова поляна“ (и Логопедичен корпус) и ЧДГ „Фънки мънки“, съдържащи въпроси за телевизионните предавания и употребата им в предучилищното образование.*

5. *Проведени са интервюта с представители от изследваните телевизии, свързани с излъчването на детски предавания.*

В съвременния технологичен свят децата взаимодействат с медийните продукти още от ранна детска възраст. Преди да проговорят, те вече са гледали кратки анимационни филмчета по телевизия или интернет.

Българските детски предавания могат да бъдат в помощ на възпитанието и образованието, когато те са съобразени с културните традиции и самосъзнанието на българите и най-вече с психологичните особености на децата от предучилищна възраст; когато са представени в разнообразни жанрови форми, които да показват богатството на литературата и изкуството; когато са изобразени с много цветове, картини, образи, създадени са с най-нови технологии, но и с утвърдените класически способности; когато са изпълнени с музика, хумор, позитивно настроение и с интересни случки и герои.

Детайлното изследване на съдържанието и употребата на медиите е необходимо, за да се открият тези продукти, които биха повлияли положително на детското развитие – емоционално, интелектуално и социално.

Първа глава. Децата и телевизията

Първа глава разглежда въпроси за особеностите в развитието на децата от предучилищна възраст и влиянието, което им оказва телевизията, както и традиции и съвременни тенденции в създаването и излъчването на детски телевизионни предавания. Разгледани са различните жанрови особености на продукцията за деца и се акцентира върху българските и приказните детски предавания. Изведени са критерии за качествени детски предавания и е оформен модел на детско предаване, което може да бъде интегрирано в предучилищното образование като неформално помощно средство към учебния процес.

Още от създаването на телевизията изследователите си задават въпроси за влиянието ѝ върху децата, но до днес все още няма единодушен отговор. На дневен ред стоят въпросите дали телевизията вреди на децата в психологически и физиологичен план или може да помага за развитието на когнитивните и социалните представи. Особено важно е да се определи дали и как влияе тя на децата от предучилищна възраст, тъй като тяхното съзнание все още се оформя.

От едната страна са изследванията, които показват **негативни последици** за децата при прекомерното гледане на телевизия – обездвижване и наднормено тегло, проблеми със зрението и съня, агресивно поведение и дефицит на вниманието. Отрицателните емоции могат да доведат до негативни ефекти – детето да се затвори в себе си и да се отчужди от заобикалящия го свят, да сънува кошмари, да формира равнодушие към болка и грубо отношение, да намали емоционалната си чувствителност. (Андреева 2007, Lillard, Peterson 2011, Nathanson, Fries 2014).

На другата крайност са резултатите от експериментални изследвания, при които децата **подобряват познавателните си постижения** след гледане на епизоди от образователни предавания като „Улица Сезам“. Чрез

медийните средства може да се манипулира и дезинформира, но те могат да бъдат и в помощ при възпитанието и образованието на подрастващите. (Alade, Nathason 2016, ARACY 2011).

С бързото развитие на технологиите през двете десетилетия на 21-ви век нарастват и предизвикателствата при възпитанието и образованието на децата от предучилищна възраст. **Медийната педагогика** търси баланса, при който употребата на медиите, в частност на телевизията, е контролиран процес от родителите и педагозите, така че децата да могат да се възползват максимално от положителните ѝ качества (Ангелов 2008, Данов 2016, Livingstone 2004, UNESCO 2012).

Изведени са **критерии за качествена телевизионна продукция за деца** от предучилищна възраст. Тя може да бъде разпозната по това, че:

- подобрява индивидуалното развитие на когнитивните, социалните, културните, естетическите и физическите умения на децата, тяхното умствено и физическо здраве; приятна е за гледане и е разбираема за децата от предучилищна възраст, но все пак е и предизвикателство за тях; оформя знания за науката, природата и социалния свят;
- насърчава активното включване в социалния и физическия свят, за разлика от пасивното възприемане на информация; подпомага развитието на умения за критично мислене, за решаване на проблеми, за водене на междуличностни взаимоотношения;
- въплъщава най-високите естетически и технически стандарти за телевизионна продукция; запознава децата с различни жанрове, особено наративни форми, като включва в себе си и танци, музика и изобразителни изкуства;
- показва различните култури в позитивна светлина и изобразява автентични картини от собствената културна среда;
- уважава нуждите на децата като развиващи се индивиди, а не е за комерсиални цели и не е прекъсвана от рекламно съдържание;

- предпазва децата от вреда, като изключва от съдържанието си изображения и теми, които носят насилие, провокират страх или тревожност или са сексуално неподходящи;
- поощрява нежност, грижа, уважение и миролюбиво отношение към другите; възприема ценности, които позволяват и на момчетата, и на момичетата да са активни участници в значими занимания.
- определена е с категории, подходящи за всяка възрастова група, но не само в началото на предаването, а през цялото време, за да могат родителите да преценяват какво съдържание да гледат децата им.

Родителите и педагозите трябва да са наясно, че медиите имат не само **развлекателни**, но и **информационни, социализиращи, възпитателни и образователни** функции (Вълканова 2007). Тяхната роля е да насочат вниманието на децата от кои ситуации да вземат пример и на кои герои да подражават, както и в кои случаи да вземат поука, за да не допускат тези грешки в собствения си живот. За целта е наложително възрастните да гледат предаванията заедно с децата, а не да използват телевизията за така наречения „електронен биберон“ или „електронна бавачка“. Недопустимо е използването на телевизията още от най-ранна възраст като стимул за хранене, обличане и хигиена. За да бъде положителен ефектът върху когнитивното развитие на децата и върху конкретните им познавателни и социално-емоционални умения, за да не се наруши общуването в семейната среда, е нужно продължителността на стоене пред екрана да се регулира.

Едно от най-важните условия за правилното психическо развитие на детето в предучилищна възраст е **положителното емоционално състояние**. Веселото настроение, радостните емоционални реакции при гледането на детски предавания са предпоставка за стимулиране на цялата психическа активност при осъществяването на контакти с възрастни и деца. Това е период, в който познавателната активност се влияе изцяло от преживяванията. Детето възприема, наблюдава, научава нови неща, когато това е

свързано с радостни преживявания. Колкото повече детето е видяло, чуло и претворило, колкото повече знания е усвоило, толкова по-продуктивна и творческа е дейността на неговото въображение и мислене, толкова повече се оформя емоционалната му интелигентност и социалните му умения. Осигуряването на положителна атмосфера, сътрудничество и отзивчивост спомагат за придобиването на знанията и уменията, необходими за готовността при постъпване в първи клас (Гюров 2002).

Педагогическата ситуация е основната форма на взаимодействие в предучилищното образование. Тя се осъществява съобразно определените от педагога образователни цели, индивидуалните характеристики на децата, груповата компетенция като цяло и перспективата за развитие на децата, като се предоставя богата на стимули среда, даваща възможност за вариативни взаимодействия. Включването на медийни продукти в учебната среда способстват за провокирането на детските възприятия. Необходимо е тези продукти да са съобразени тематично със седмичното разпределение в групата, да обогатяват и допълват познанията на децата, които получават с традиционните учебни средства, и да не бъдат основен източник на педагогическо взаимодействие, а само малка част от него (Русинова и кол. 2001).

Дадени са **примери** на български детски телевизионни предавания, които биха могли да се интегрират в образователния процес в детската градина по всяко образователно направление.

В главата се разглежда състоянието на детските телевизионни предавания по българските телевизии, както и жанровите им особености, като се акцентира върху **българските и приказните** предавания. Подробно се разглеждат класическите и съвременните приказки и приказките на телевизионния екран и психотерапевтичното им влияние върху най-малките. Изведени са и основните етапи при създаването на едно детско телевизионно предаване.

Специалистите установяват, че в последните години българските телевизии традиционно излъчват все по-малък процент детски предавания – за 2018 г. те са едва 1,45 % от всички телевизионни предавания, от които българската продукция е сведена до минимум. Тя често се състои от стари филми и сериали, създадени преди повече от половин век. Дори единствената българска детска телевизия ЕКИДС не излъчва български предавания, а единствено в паузите – музикални клипове с български детски песни.

Липсата на български детски предавания принуждава децата да се възползват от чуждестранните телевизии с локална версия за България, като Картуун Нетуърк, Никелодеон, Дисни Чанъл и др.

Въпреки че през 2018 г. Съветът за електронни медии, Държавната агенция за закрила на детето и доставчици на медийни услуги подписват „Споразумение за защита на децата от съдържание, което е неблагоприятно или създава опасност от увреждане на тяхното физическо, психическо, нравствено и/ или социално развитие“, в него не е посочено кое съдържание е най-подходящо за българските деца, а именно **български** детски предавания, съобразени с културните традиции и самосъзнанието на българите и най-вече с психологичните особености на децата от предучилищна възраст. Когато те са представени в разнообразни жанрови форми, които да показват богатството на литературата и изкуството, когато са изобразени с много цветове, картини, образи, създадени са с най-нови технологии, но и с утвърдените класически способности, когато са изпълнени с музика, хумор, позитивно настроение и с интересни случки и герои, българските детски предавания могат да бъдат в помощ на възпитанието и образованието.

Втора глава. Детските предавания на телевизионния екран (Сравнително изследване на 12 български телевизии)

Във **втора глава** се прави задълбочен анализ на 12 български телевизии, които излъчват детски предавания през избрания период. Проследяват се националните канали на свободен достъп: БНТ 1, БНТ 2, БНТ 4, БТВ, bTV ACTION, НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ и няколко, за които е необходимо заплащане: bTV COMEDY, bTV CINEMA, KINONOVA, ЕВРОКОМ, ВТК, ЕКИДС. Чуждестранните детски канали с локална версия за България не са включени в изследването.

Изследването предоставя данни за детските телевизионни предавания на журналисти, педагози и родители, за да им помогне да направят информиран избор и да гарантира, че медийното преживяване на децата ще бъде с положителен ефект.

Чрез наблюдението на телевизиите се прави количествена и качествена оценка на детските предавания и се извеждат тенденциите в програмирането. Съставят се карти за наблюдение за всяка телевизия, в които подробно се описва програмирането, сюжета, героите, основните теми и послания, където е възможно екипа от създатели, произхода и времетраенето на предаванията и други бележки в Приложения 1 – 12. В тях са включени детските предавания от периода, които са подходящи за деца от предучилищна възраст. Те носят хумор и естетическа наслада, развлекателни, образователни и социализиращи стимули. Много от тях привличат вниманието и на по-големи зрители и са подходящи и за тях.

Поради голямата разлика във възрастта на децата (от 1 до 18 години), предаванията са насочени към различни възрастови групи, затова е обособена отделна карта за наблюдение с предавания, по-подходящи за децата над 7 и над 12 години, това е Приложение 13. Разделянето е условно, защото децата от предучилищна възраст са различни и при някои от тях соци-

алното и интелектуалното им развитие се осъществява по-бързо. Тогава те се интересуват от по-сложни теми от живота и съответно се обръщат към книги и предавания, предназначени за по-големи деца или за възрастни. В някои от тези предавания присъстват твърде много драматични събития, в други повече насилие, неподходящи изрази и стряскащи сцени, трети са по-интересни на родителите, защото представят трудностите при отглеждането на децата, а четвърти са насочени към тийнейджърите с техните романтични трепети и тревоги.

От всички **3165** излъчвания на детски предавания се отбелязват едва **181** излъчвания на български предавания. За сметка на това излъчените приказки са **905**, а предаванията с приказни елементи са **1605**.

В резултатите от скрийнинга най-напред се представя накратко всяка телевизия поотделно, като се акцентира върху българските предавания, а след това се осъществява сравнително изследване върху всички 12 телевизии. Българските канали традиционно разчитат основно на чуждестранната продукция, затова е неизбежно разглеждането и на тези предавания. Дадени са примери за няколко анимационни и игрални серийни и пълнометражни филми, които забавляват, образоват, носят нравствени послания и притежават естетически художествени качества.

Изследването показва, че Българската национална телевизия продължава традициите си и утвърждава политиката за развитие на детските и младежките предавания, като днес е единствената медия, която създава собствена българска детска програма, включваща предавания от почти всички телевизионни жанрове за деца – образователни предавания, игрални и анимационни филми и сериали, игрален и куклен театър, документални филми, концерти. Последните две години обаче телевизията разчита предимно на стара авторска продукция и на чужди детски предавания. Дадени са примери за излъчени по БНТ български предавания с водещи и серийни филми, които са подходящи за децата от предучилищна възраст,

като „Милион и две усмивки“, „Децата.com“, „Благуните“, „Музика, музика...“, „Мили бате!... Писмата на един дакел“ и др.

По другите две национални телевизии БТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ се излъчва недостатъчно продукция за деца, а българските предавания са само по едно на всяка за целия изследван период, като едното дори не е подходящо за деца от предучилищна възраст („Маймуна“). По техните допълнителни канали няма българска продукция за деца през периода. От чуждестранната продукция качествените детски предавания обикновено са анимационни пълнометражни филми, които често са под формата на приказки: „Безушко и Двуушка“, „Тайната на горските пазители“, „Как да дресиращ дракон 2“, „Книгата на живота“, „Тролчета“, „Звездата на Лаура и чудовищата от сънищата“, „Добрият великан“, „Ледена епоха“, „Замръзналото кралство“, „Красавицата и Звяра“, „Камбанка и тайната на крилете“ и др.

Единствената българска детска телевизия ЕКИДС излъчва единствено чуждестранни анимационни филми и сериали, а в паузите между тях – видеоклипове на български детски песни, които не са регламентирани в програмната схема. Предстои излъчването на една тяхна продукция – „Бързи, умни, сърчни“.

Другата българска телевизия, освен БНТ, която всяка седмица излъчва нови епизоди от българско предаване – „Мини Мис и Мини Мистър“, е ВОЕНЕН ТЕЛЕВИЗИОНЕН КАНАЛ. Те ежедневно отделят програмно време и за други детски анимационни сериали.

Втората част на главата представя жанровите особености на излъчените предавания за деца, основните теми, конфликти и послания, героите, драматургията, музиката, цветовете, декорите, произхода и програмирането по часове и дни.

Детските предавания на изследваните телевизии като цяло имат и развлекателен, и познавателен характер, а излъчваните приказки за децата

от предучилищна възраст оказват и силно възпитателно въздействие. Повечето са естетически и сюжетно издържани, но има и примери за недостатъчно прецизирана продукцията, която не е положително въздействаща върху децата, а понякога дори е отблъскваща.

Предаванията, излъчени през периода, включват най-разнообразни жанрови форми – анимационни, куклени и игрални сериали, анимационни и игрални филми, предавания с водещи, документални филми, фестивали, концерти и конкурси, но най-голям е процентът на анимационни предавания – 83 %.

Установена е положителната тенденция за увеличаване количеството на приказките и предаванията с приказни елементи по изследваните телевизии: „Франклин“, „Писма от Феликс“, „Мечо Пух“, „Книга за джунглата“ и много други. Приказките, като отражение на реалния живот, помагат за социализацията на децата, дават им модели на мислене и поведение. Те имат определен психотерапевтичен ефект, който се проявява при съпреживяването от децата на събитията и постъпките на главните герои в предаванията. Българските приказни предавания по телевизията в най-голяма степен могат да повлияят положително върху развитието на децата от предучилищна възраст, затова е необходимо създаването на повече такава продукция.

Описани са множество теми и сюжетни линии като истории за *борба срещу зло и тиранията; в света на животните; дворцови истории за принцове и принцеси; доброто винаги побеждава; екология и опазване на природата; жажда за приключения; случки в семейството и привързаност към близките; откриване на приятелството; опазване на мира* и др.

Описани са и множество типове герои и са дадени примери на излъчени предавания с тях – това са истории за хора; пътешественици и изследователи; кралски особи; исторически персонажи, легендарни герои и юнаци; отрицателни характери, злодеи; хитреци и умници; глупчовци; жи-

вотни, птици, риби и насекоми; хора и животни; фантастични и вълшебни герои; библейски персонажи; предмети, растения, природни явления; сили.

Изведени са всички положителни и отрицателни страни от характеристиките на героите в таблици.

Дадени са и примери за предавания, в които се наблюдава засилено присъствие на насилие „Аватар: Легендата за Анг“, „Бакуган“, „Джи Ай Джо: Ренегати“, „Инфинити Надо“ „Трансформърс: Рескю Ботс“, насочени повече към момчешката аудитория, при които основно с оръжия, специални предмети и устройства или в ръкопашен бой, героите се борят срещу враговете си. Тези сериали няма обезателно да накарат децата да проектират видяното от филма в реалния живот, но биха могли да оформят представите им, особено на малките момчета, които повече ги следят, за свят, изпълнен със злини и войни и ежедневие с бойни действия. Необходимо е те да бъдат редувани с по-образователни и позитивни предавания, които са с по-ярки и успокояващи цветове и форми, нежна музика и герои с положително отношение към света.

Наблюдава се и увеличаване на анимационни серийни филми, предназначени повече за момичета, в които обикновено има група от героини, които притежават магически способности и се борят със зло – „Клуб Уинкс“, „Отряд Зет“, „Ангели и приятели“. Те не предлагат разнообразие от теми, не блещят с оригинален сценарий и много често образите в тях са на разглезени и повърхностни момичетата, които често мислят повече за външния си вид и мнението на околните, отколкото за добродетелите.

Много от детските предавания, особено приказките, отговарят на **драматургичните** изисквания. Обикновено началните кадри започват с картина, която е избрана да ни внуши определени послания, свързани с понататъшното драматургично действие. В експозицията се задава някакъв въпрос, задача, мисия, проблем, който се разрешава накрая. Следват драматични и повратни моменти, които постепенно приближават към кулми-

нацията. В нея действието е наситено с емоции и напрежение. Следва развързката, където доброто побеждава и героите са постигнали целите си.

Като цяло цветовете в детските телевизионни предавания са изключително ярки, често представени в топли тонове, които привличат и задържат вниманието на децата и отключват детските психически и емоционални реакции. Понякога преобладават оранжевото и червеното, те са така наречените „крещящи“ цветове, които предизвикват усещане за увеличение на звука, а понякога цветовете са използвани за получаване на оптически илюзии. В някои предавания картините са твърде динамични и бързи, с много просветвания, което натоварва очите и затруднява децата да проследят детайлно случващото се в сюжета.

В куклените предавания **декорите, костюмите** и самите **кукли** също са много ярки и цветни и пренасят децата в театралния салон, където са изживели много емоционални срещи с герои от приказките.

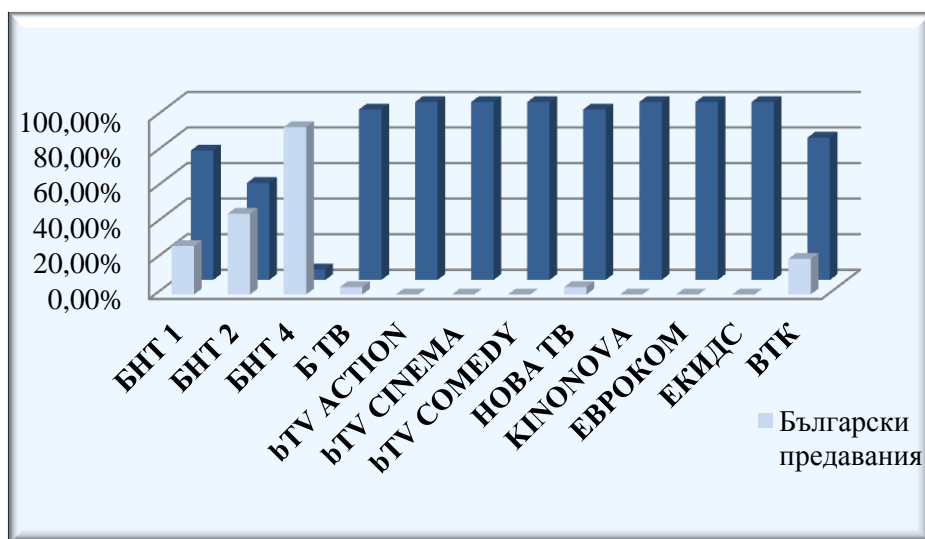
Декорите и цветовете в игралните филми и сериали се опитват максимално да пресъздадат реалността, освен във фантастичните и вълшебни истории, където въображението на творците се проявява и могат да се наблюдават невероятни картини и образи.

Музиката е неизменна част от всяка едно детско предаване. Тя е свързана с дълбоки вътрешни преживявания на детето. Оригиналната музика е в съответствие с действията на героите и събитията, които им се случват. Отчита се положителното явление по отношение на музиката в предаванията. Създателите на детски предавания внимателно подбират музикалния фон, за да може тя максимално да подчертае сюжетните моменти, а красивите песни (в анимационните филми традиционно присъстват авторски творби) допълват историята и характерите на героите.

Важно е да се отбележи, че тези песни пресъздават действителността чрез средствата на музикалното изкуство и е недопустимо при чуждестранните филми нивото на звука от песента в по-голямата част от времетра-

енето да бъде понижен, за да бъде „изпят“ текстът от дубльорите като речитатив. Наложително е не само за скъпите филми, а и за тези с поскромен бюджет, да се използват композитори, които да създават еквиваленти на тези песни, а професионални български певци да ги изпълняват. Добри примери са българският куклен сериал „*Благуните*“ и някои чужди продукции, за които при дублажа е използван голям състав от български актьори и певци, чието изпълнение максимално се доближава до оригинала, като например „*Замръзналото кралство*“.

При произхода на предаванията като положителна промяна би могло да се отчете ръстът на българските детски предавания през ноември 2019 г. – 9,2 % от всички епизоди на детски предавания в сравнение с 4,3 % през октомври 2018 г. Това увеличение обаче е само на пръв поглед – те са излъчвани единствено по БНТ 1, БНТ 2, БНТ 4 и едно предаване по ВТК („*Мини Мис и Мини Мистър*“), а всички останали 8 телевизии не излъчват български предавания в този период. Необходимо е да се обърне внимание и на това, че голяма част от тези български предавания са създадени и първоначално излъчени в началото на 21 век или дори много по-рано (някои преди повече от 50 години), но националната телевизия, вместо да създава нови, продължава да разчита на старите – сериалите „*Спилитим и Рашо*“ (1980), „*Патиланско царство*“ (1980), „*Войната на таралежите*“ (1978), игралните филми „*Изпити по никое време*“ (1974), „*Куче в чекмедже*“ (1982), „*История с куче, без куче*“ (1985), „*Трите златни лъвчета*“ (1984), „*Патилата на Спас и Нели*“ (1987) и др. Разбира се, класическите детски филми и сериали не бива да бъдат забравяни, но те са твърде непонятни за съвременните технологично развити деца и се налага да бъдат редувани с предавания, създадени с модерни визуални средства и съобразени с когнитивните, психологическите и емоционалните особености на новото поколение. През последните две години такива нови български предавания почти липсват.

Графика 1. Съотношение на излъчени български спрямо чуждестранни детски предавания по телевизиите през целия изследван период

Програмното време за излъчване на детски предавания е обикновено в ранните сутрешни часове или следобед до 18:00 ч., а в събота и неделя е разпръснато през целия ден. Продукцията за деца е разпределена сравнително по равно през всички дни от седмицата с малко увеличение през уикендите. Повечето телевизии са с фиксирани часове за детски предавания, което възпитава у децата трайни навици и спазване на точността, но някои от тях, като БНТ, bTV CINEMA, KINONOVA, варират в различни часове или не излъчват всеки ден, което може да отблъсне и демотивира децата да гледат този канал.

Като цяло се установява, че повечето български телевизии у нас все по-рядко излъчват предавания за деца, не отделят внимание на специфичните нужди на детската аудитория, не мислят за нейното щастливо и спокойно развитие. Наблюдава се традиционно намаляване на общото програмно време за детски предавания, а през последните години то е сведено до минимум. Продукциите по телевизиите са предимно от чужди страни и автори, като доминират анимационните и американските филми и сериали, но като положителен аспект се наблюдава увеличение на приказките и приказните предавания.

Трета глава. Интегриране на български детски предавания в предучилищното образование

В третата глава се провежда педагогически експеримент, с който да се установи отношението на децата от две образователни институции към българските детски предавания, както и това, дали интегрирането им в учебния процес би подобрило развитието на уменията и оформянето на знанията им по всички образователни направления.

Проведени са педагогически ситуации в две детски градини¹ от София по всички образователни направления с интегрирани медийни продукти в тях за установяване на влиянието им върху постиженията на децата. Ситуациите се изнасят в подготвителни групи с 5-6-годишни деца или в предучилищни групи с 6-7-годишни деца, където през учебната година има две групи от една и съща възраст, за да може да се осигури една експериментална и една контролна.

Педагогическите ситуации са изнесени в по-дълъг период от време (2018 – 2020 г.). Децата често са посещавани от изследователя, който взаимодейства неформално с тях. Понякога съдейства на педагога в учебния процес, за да могат децата да свикнат с него и с експеримента. Така се установяват по-точни резултати в постиженията на децата, които не са повлияни от срещата с нов и интригуващ вид педагогическо взаимодействие.

Проучени са практиките на двете детски градини за употребата на медийни средства и е дадена информация за методите им на работа, учебните материали, които използват, основни и допълнителни дейности, които се предлагат на децата.

Проведени са анкети-интервюта с 250 деца от изследваните детски градини за мястото на телевизията в ежедневието им. Интервютата се осъществяват индивидуално с всяко дете в непринудена обстановка по време

¹ ЧДГ „Малки стъпки“ и ДГ 177 „Лютиче“

на свободните игри в групата. Освен конкретните въпроси от анкетата, се търси цялостното отношение на децата към телевизията.

В анкети-интервюта с педагозите от пет детски градини се установяват нагласите им за употребата на медийни продукти в учебния процес и се извлича информация за реалното им включване в ежедневните педагогически ситуации и в останалите режимни моменти.

В експериментите с децата от ЧДГ „Малки стъпки“ и ДГ 177 „Лютиче“ се установява положителното въздействие върху постиженията на децата на интегрирани български детски предавания в образователния процес. Във всички експериментални ситуации се наблюдава по-добра дисциплина, повече правилни отговори и по-точно изпълнени задачи.

Единството на звук и картина развива зрителните и слухови възприятия на децата, вниманието, въображението, емоционалната сфера. Чрез телевизионния екран те повишават способността си за съпреживяване и по-бързо и лесно си изясняват идеята на автора, значението на историята, поуките и ценностите, които носи.

Когато децата предварително са предупредени, че ще гледат видео по време на организираните занимания, те са по-мотивирани да изпълняват точно изискванията на педагога. Предаванията се възприемат като нещо много близко и лично, задържат интереса на децата и те неусетно се включват и в по-сложните ситуации, които изискват повече концентрация и прецизност.

Разширяването и задълбочаването на детската личност в света на възрастните става чрез едно от главните средства на общуването – езика. Когато са представени като част от образователния процес, с помощта и участието на възрастните, детските предавания развиват речевите способности още от ранна възраст.

Приказката, представена под формата на видео, спомага за формирането у детето на личностни качества и на отношение към света. Тя е най-краткият път до съзнанието на детето, обогатява чувствата и въображението му, стимулира творческото начало.

Като обобщение на **анкетите-интервюта с децата** могат да се изведат няколко основни заключения:

- Повечето деца гледат ежедневно телевизия, но рядко се насочват към българските канали, а разчитат на чуждестранните с локална версия в България.
- Основно се възползват от серийни анимационни филми, които дават възможност да се запознаят по-детайлно с персонажите в дълъг период от време и да ги обикнат.
- Децата разпознават приказките на телевизионния екран, но те не са основните предавания, които гледат.
- Повечето примери на приказки са пълнометражни и серийни анимационни версии на класически и съвременни литературни творби.
- Любимите детски играчки често са герои от детски телевизионни предавания, които децата харесват и гледат с удоволствие.
- Малките зрители не дават примери за български детски предавания, което говори, че рядко се възползват от тях.
- За предпочитанията на децата към едно или друго предаване възрастта не от значение. Някои от децата на 3-4 годишна възраст гледат предавания за възрастни, а някои от 6-годишните предпочитат само анимационни предавания.
- Като цяло момчетата се насочват към предавания, които им показват сила, мъжество, смелост, борбеност, отстояване на собственото мнение и вяра в собствените способности. Момчетата от своя страна предпочитат предавания, в които преобладават красивите картини и

герои, чистотата, невинността, скромността, любовта, обичта към семейството, приятелите и хората изобщо.

- Голяма част от посочените приказки не са излъчени по изследваните телевизии. Това говори, че или децата са гледали телевизионни канали, които не са достъпни без допълнително заплащане, или, което е по-вероятно, те бъркат понятията телевизия и телевизор.
- Децата единодушно отговарят положително на въпроса дали им допада да гледат видео с учителката по време на заниманията. На новото технологично поколение, което възприема света по различен начин от предишните, видеото помага за по-лесното асимилиране на информацията.

При **въпроси към педагозите**, почти всички интервюирани изразяват позитивното си отношение към включване на български образователни детски предавания в учебния процес и отговарят положително на въпроса дали биха се възползвали от разработени планове на примерни ситуации с интегрирани детски предавания.

Педагозите рядко използват български телевизионни предавания поради ограничения им брой на свободен достъп. Те употребяват чуждестранни образователни материали на английски или преведени на български език, до които достъпът е лесен и са в огромно количество. Сайтовете, които те посещават, са с образователни клипове и различни видео материали, подходящи за темите в педагогическите ситуации, документални филми, игри, крафт идеи, графични задачи, приказки.

Учителите споделят, че приказката е неделима част от образователния процес и всеки ден я използват под различна форма – книжки, филмчета, въведение в уроците. Те биха били щастливи да имат по-лесен достъп до български предавания и телевизионни приказки, които да са създадени

от българи, да са предназначени за българската аудитория и да представят родната култура, бит и ценности.

За специалистите по предучилищно образование качествените детски предавания трябва:

- Да са съобразени с възрастовите и психологични особености на детската аудитория, премерени.
- Да са с образователна и възпитателна цел, да обогатяват детските знания и да развиват социалните им компетентности, уменията за общуване, емоционалната интелигентност.
- Да възпитават общочовешки ценности и добродетели и любов към родината. Да включват етикетни езикови форми и да спазват етичните норми.
- Да са достъпни, естетически издържани, с красиви изображения, подходящи за деца.
- Да включват опита на децата и самите деца да участват и да се изявяват на екрана, а не само да бъдат пасивни зрители.
- Да способстват за пълноценно хармонично развитие.
- Да не включват грубост, пошлост, насилие и агресия.
- Да ангажират вниманието на децата и да са актуални и модерни, атрактивни, забавни, позитивни и да носят радост и щастие.

Като обобщение от **интервюта с представители на изследваните телевизии** може да се отбележи, че по-малките частни телевизионни канали се отнасят много по-сериозно към въпросите за най-младата аудитория, а в националните телевизии са оставили децата на заден план и им отделят внимание, когато имат време или желание. Цялостното впечатление за пренебрежително отношение към малките зрители се наблюдава и на екрана – едва 1,4 % от всички стотици хиляди часове програмно време по телевизиите е отредено за децата.

Както при децата обаче, надеждата за промяна остава, и настоящият труд цели точно това – не само информирание на родители и педагози за детските предавания, но и информирание на експертите за необходимостта от създаване и излъчване на българска телевизионна продукция за деца.

Изводи и препоръки

Основните изводи от изследването на телевизиите са:

1. Повечето български телевизии у нас все по-рядко излъчват предавания за деца, не отделят внимание на специфичните нужди на детската аудитория, не мислят за нейното щастливо и спокойно развитие. Наблюдава се традиционно намаляване на общото програмно време за детски предавания, а през последните години то е сведено до минимум.
2. През изследвания период Българската национална телевизия и Военният телевизионен канал са единствените телевизии, които ежеседмично излъчват български детски предавания.
3. Продукциите по телевизии са предимно от чужди страни и автори, като доминират американските. Децата са привлечени от специализираните детски телевизионни канали на чуждестранни компании, които са далече от българската душевност и бит.
4. От националните телевизии БНТ традиционно отделя най-голямо внимание на децата, като излъчва и най-богат асортимент от жанрове.
5. Детските предавания на изследваните телевизии като цяло имат и развлекателен, и познавателен характер, а излъчваните приказки за децата от предучилищна възраст оказват и силно възпитателно въздействие.
6. Повечето от приказките на телевизионния екран са естетически и сюжетно издържани, но има и примери за недостатъчно прецизирана продук-

ция, която не е положително въздействаща върху децата, а понякога дори е отблъскваща.

7. Използваните художествени средства – подходяща музика за всяка една ситуация, голяма палитра от цветове, вълнуващи и изпъстрени с хумор диалози в приказките по телевизията са важен фактор за привличането и задържането на детската аудитория.
8. Телевизиите имат излъчвания за деца предимно сутрин в точно определени часове. Тогава децата са най-активни и най-добре възприемат информацията. В някои от телевизиите обаче не се наблюдава последователност при програмирането.
9. При изследваните детски предавания в тематично отношение преобладават анимационните серийни филми с приказни елементи, свързани със семейството, приятелите, животните, приключенията и борбата между доброто и злото.
10. Предаванията за деца разкриват много ценни човешки добродетели, но в част от тях се наблюдава наличие на агресивни прояви, дори и в приказките, което може да доведе до пресъздаването им от децата в реалния живот.
11. Приказката на телевизионния екран има определен психотерапевтичен ефект, който се проявява при съпреживяването от децата на събитията и постъпките на главните герои в предаванията. В тях винаги се намира изход от проблемната ситуация, а слабият или ощетеният герой често се превръща в силна, успяваща и себеутвърждаваща се личност.
12. Приказките, като отражение на реалния живот, спомагат за социализацията на децата, дават им модели на мислене и поведение. Натрупаните представи за понятията „добро“ и „лошо“ помагат на децата да осъзнаят тези модели при героите от приказките, което е предпоставка за тяхната преценка и достигане до собствено мнение и модели на поведение.

Основните изводи от изследването в детските градини са:

1. Чрез телевизионния екран детето повишава способността си за съпреживяване и по-бързо и лесно си изяснява идеята на автора.
2. Единството на звук и картина развива зрителните и слухови възприятия, внимание, въображение, емоционална и рационална сфера.
3. Приказката, представена под формата на видео, спомага за формирането у детето на личностни качества и на отношение към света. Тя е най-краткият път до съзнанието на детето, обогатява чувствата и въображението му, стимулира творческото начало.
4. Разширяването и задълбочаването на детската личност в света на възрастните става чрез едно от главните средства на общуването – езика. Детските предавания на телевизионния екран могат да развият речевите способности от ранна детска възраст, когато са представени с подкрепата на възрастните.
5. Повечето от децата са привлечени от анимационните сериали по чужди телевизионни канали, които предлагат предавания за деца, но те са далече от българската душевност и бит.
6. Част от децата гледат и предавания за възрастни, като новини, развлекателни предавания и сериали. Това може да бъде една от причините за повишената агресия и насилие дори при децата от най-ранна възраст.
7. Отношението на педагозите спрямо употребата на медийни продукти в образователния процес е положително и те изявяват желанието за по-честото им включване в педагогическите ситуации. Учителите биха се възползвали от готови разработени материали за педагогически ситуации с интегрирани български детски предавания в тях.

Тези изводи позволяват формулирането на следните **препоръки към телевизиите:**

1. Да излъчват повече детски предавания, които да бъдат естетически издържани, да бъдат със сюжети, близки до детското съзнание, да бъдат не само с развлекателна, но и образователна цел.
2. Да създават повече български детски предавания, много от които да представят приказното богатство от България и света.
3. Да проявяват последователност при програмирането, като излъчванията на предаванията да са в точно определени дни и часове, което възпитава у децата трайни навици и спазване на точността.
4. Да не разчитат на количеството вместо на качеството и да избират продукцията, която не показва почти нищо на децата, а дори изкривява представите им за естетика.
5. Предаванията за най-малките зрители, включени в програмите на телевизионните оператори, трябва да бъдат по-опростени по драматургичен строеж и лесно разбираеми за децата, но не лишени от богатство на език, събития и герои.
6. Важно е героите да имат поведение и съдба, които отговарят на разбиранята на децата, а не на разбиранята на възрастните. Те трябва да са равни партньори в разговор или забавление с малките зрители.
7. Предлаганите предавания следва да са чужди на насилието и жестокостта, да бъдат без опасни сцени, които децата могат да имитират, а ако все пак присъстват, да не бъдат акцент и основна тема в тях.
8. Детските предавания на телевизионния екран трябва да носят философия, действеност, поука, свеж хумор, поетична образност.
9. Необходимо е осъществяване на обратна връзка с децата и да се правят множество проучвания, за да се установи какво би ги заинтригувало, какви са желанията, мечтите и вълненията им.

Препоръките към педагозите от детските градини са да включват повече медийни продукти в образователния процес, а не основно във времето за свободни игри на децата. Те би трябвало да развиват медийната си грамотност, да се интересуват от най-новите методи за обучение в предучилищна възраст и самите те да създават медийни продукти.

Препоръките към родителите са да обръщат повече внимание на това, какво гледат децата им, да бъдат наравно с тях пред телевизионния екран и да ги насочват за най-подходящото съдържание за тяхната възраст, за да растат те будни, щастливи и спокойни.

Заключение

В **заключението** се обобщават резултатите от изследването и се установява, че целите и задачите на дисертационния труд са изпълнени. Формулираните **хипотези** са верни и са доказани успешно.

1. Българските телевизии излъчват недостатъчно български детски предавания, но се стремят да излъчват приказки или предавания с приказни елементи, които да заемат важно място във възпитанието на децата от предучилищна възраст.
2. Влиянието на телевизията върху децата от предучилищна възраст все още е голямо и интегрирането на български детски телевизионни предавания в образователния процес подпомага педагога при обучението и възпитанието им.

Като **приноси** на настоящото изследване можем да изтъкнем, че:

1. Бе направен задълбочен анализ на излъчваните детски предавания по българските телевизии през дълъг период от време.

2. Бяха създадени карти за наблюдение, които подробно описват програмирането, жанровете, сюжета, героите, основните теми, послания, ценности, автори, актьори, произход и времетраене на детските предавания.
3. Бяха създадени са примерни планове на педагогически ситуации с интегрирани български телевизионни предавания по всички образователни направления в предучилищното образование, които са изнесени в експериментални групи от детски градини.

Изразяваме надеждата, че представеното изследване ще съдейства за създаването на повече българска телевизионна продукция за деца от предучилищна възраст, която ще бъде интегрирана в предучилищното образование.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андреева, Л. (2007). *Социално познание и междуличностно взаимодействие*. София: УИ “Св. Климент Охридски”
2. Lillard, A. & Peterson, J. (2011). The Immediate Impact of Different Types of Television on Young Children's Executive Function. *Pediatrics. Official Journal of the American Academy of Pediatrics*, Vol.: 128, Issue: 4. [online]. [Viewed 09.08.2020]. Available from: <https://pediatrics.aappublications.org/content/128/4/644>
3. Nathanson, A., Fries, P. (2014). Television Exposure, Sleep Time, and Neuropsychological Function Among Preschoolers. *Media Psychology*, Vol: 17, Issue: 3, p. 237-261, [online]. [Viewed 09.08.2020]. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15213269.2015.1054945>
4. ARACY. (2011). *Television and young children – Quality, choice and the role of parents – what the experts and parents say*. [online]. [Viewed 09.08.2020]. Available from: <https://www.aracy.org.au/publications-resources/area?command=record&id=104&cid=6>
5. Ангелов, Б. (2008). *Медийна и комуникативна компетентност*. София: УИ “Св. Климент Охридски”
6. Данов, Д. (2016). *Педагогика на медийната комуникация*. София: УИ “Св. Климент Охридски”
7. Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *Communication review*, Vol. 7, Issue 1. [online]. [Viewed 09.08.2020]. Available from: <http://eprints.lse.ac.uk/1017/>

8. UNESCO (2012). *Pedagogies of Media and Information Literacies* [online]. [Viewed 09.08.2020]. Available from: <https://iite.unesco.org/publications/3214705/>
9. Вълканова, В. (2007). Телевизията за деца в информационната ера – опитът на Би Би Си. *Предучилищно възпитание*, кн. 7, с. 36-41
10. Гюров, Д. (2002). *Педагогика на взаимодействието „дете-среда“*. София: Веда Словена – ЖГ
11. Русинова, Е. и кол. (2001). *Програма за възпитание на детето от две до седемгодишна възраст. Книга за учителя*. София: Даниела Убенова

Списък с публикациите на докторанта:

1. Начева, Д. (2020). Интегриране на български детски телевизионни предавания в предучилищното образование. *Наука*, София: Съюз на учениците в България (под печат)
2. Начева, Д. (2020). Жанрови особености на детските телевизионни предавания и процесът на тяхното създаване. *Сборник с доклади за научно-практическа конференция „Образование и изкуства: традиции и перспективи“*, София: УИ „Св. Климент Охридски“ (под печат)
3. Начева, Д. (2020). Дигитално-медийните средства в помощ на детската градина. *Теоретични аспекти и приложни изследвания в областта на медийната педагогика.*, с. 40-50, София: УИ „Св. Климент Охридски“
4. Начева, Д. (2020). Телевизията като образователно и възпитателно средство – изчезват ли българските предавания за деца. *Теоретични аспекти и приложни изследвания в областта на медийната педагогика.*, с. 92-103, София: УИ „Св. Климент Охридски“
5. Начева, Д. (2019). Сравнителен анализ на детските предавания по българските телевизии – септември – октомври 2018 г. *Млади изследователи*. том 3, с. 373-383, София: УИ „Св. Климент Охридски“
6. Начева, Д. (2019). Приказката на телевизионния екран и влиянието ѝ върху децата от предучилищна възраст. *Професионално образование*. бр. 4, с. 413-422

КЛЕТВЕНА ДЕКЛАРАЦИЯ

От Десислава Дачева Начева, докторант
във Факултета по науки за образованието и изкуствата
към Софийския университет „Св. Климент Охридски“

ДЕКЛАРИРАМ,

че дисертационният ми труд на тема „Българските детски телевизионни предавания и интегрирането им в предучилищното образование“ е мое собствено дело и е основан върху мои собствени проучвания и изследвания.

Декларирам, че публикуваните и непубликувани източници, които са използвани, са посочени (цитирани) по зададения стандарт и никоя част от проекта ми не е в нарушение на авторските права на институция или личност.

За невярно съдържание подлежа на санкции, съгласно Правилника за устройството и дейността на Софийския университет, чл. 137.

Дата: 09.08.2020 г.

Подпис: